

Investment Claims / Douglas Z. – 2009. – P. 121. **8.** *Electric v. Independent Power Tanzania (Provisional Measures)* // 8 ICSID Rep. – P. 239-240. **9.** *Merrills J. G. International Dispute Settlement / Merrills J. G.* – Cambridge, 2011. – P. 108. **10.** *AIG Capital Partners v. Republic of Kazakhstan* // [2005] EWHC 2239, [2006] 1 WLR 1420. – Para. 71, 87.

УДК 346.545

М. Х. МАЛИШЕВА

АДАПТАЦІЯ ГОСПОДАРЬСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ АВАРІЇ НА ЧАЕС ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ФОРМА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ

Досліджується адаптація господарського законодавства України у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до законодавства Європейського Союзу як окрема форма систематизації. Проведено аналіз проблемних аспектів розуміння адаптації, сформульовані ознаки адаптації як форми систематизації. Наведені практичні рекомендації механізму адаптації господарського законодавства України у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до законодавства Європейського Союзу.

Ключові слова: адаптація, систематизація, господарське законодавство, нормативний припис.

Мальшева М.Х. Адаптация хозяйственного законодательства в сфере ликвидации последствий аварии на ЧАЭС к законодательству Европейского Союза как форма систематизации

Исследуется адаптация хозяйственного законодательства в сфере ликвидации последствий аварии на ЧАЭС к законодательству Европейского Союза, как отдельной формы систематизации. Проведен анализ проблемных аспектов понимания адаптации, сформулированы признаки адаптации как формы систематизации. Приведены практические рекомендации механизма адаптации хозяйственного законодательства в сфере ликвидации последствий аварий на ЧАЭС к законодательству Европейского Союза.

Ключевые слова: адаптация, систематизация, хозяйственное законодательство, нормативное предписание.

Malysheva Maxyra. Adaptation of economic legislation in the field of the elimination of Chernobyl accident consequences to the legislation of the European Union as a form of systematization

The article deals with the adaptation of economic legislation in the field of the elimination of consequences Chernobyl accident to the legislation of the European Union as a separate form of systematization. There were analyzed the problematic aspects of understanding the adaptation and there were stated the features of adaptation as a systematization form. There are given some practical recommendations of adaptation mechanism of economic legislation in the field of the elimination of consequences Chernobyl accident to the legislation of the European Union.

Key words: adaptation, systematization, economic legislation, regulatory instructions.

Із затвердженням 11 червня 1998 року Указу Президента України Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, інтеграція України до європейського

© МАЛИШЕВА Махиря Хайдарівна – асистент кафедри міжнародного та європейського права ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

правового простору стає національним інтересом. У зв'язку із чим, господарське законодавство України розпочало новий етап свого розвитку. Розвиток господарського законодавства України є процесом вдосконалення теоретичної та практичної складових регулювання суспільних відносин, які охоплюють його предмет. Важливою складовою розвитку господарського законодавства України є його систематизація. Систематизація нормативно-правових актів (законодавства) – це діяльність, яка направлена на упорядкування та вдосконалення правових норм¹.

Умови сьогодення потребують вивчення порядку вступу України до Європейського Союзу, що і підтверджує актуальність обраної тематики. Щодо проблемних аспектів інтеграції господарського законодавства України у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до європейського правового простору пропонуємо розглянути сутність та складові адаптації господарського законодавства України до законодавства Європейського Союзу, як окремої форми його систематизації. Актуальність дослідження полягає у теоретичній та практичній площині приведення господарського законодавства України до нормативних стандартів Європейського Союзу. Теоретичний аспект дослідження охоплює новизну, за якою адаптація розглядається як окрема форма систематизації законодавства, а практичний полягає у формуванні механізму адаптації, та переліку рекомендацій щодо його вдосконалення. Український досвід адаптації національного законодавства до законодавства ЄС продемонстрував, що процес вироблення правових засад адаптації став досить тривалим².

Проблемні аспекти адаптації господарського законодавства України до норм Європейського Союзу розглядалися у працях: О.О. Ашуркова, О.М. Бірюкова, Г.Л. Знаменського, В.К. Мамутова, Р.А. Петрова, О.Г. Турченко, О.В. Шаповалової та ін. Але, в юридичній літературі не досліджувалась адаптації господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до законодавства Європейського Союзу як окрема форма систематизації законодавства України.

Відповідно до Положення про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 15.04.2004 №31/5, систематизація законодавства – засіб реформування, упорядкування законодавства, зведення його до певної внутрішньо узгодженої системи. За допомогою систематизації усуваються недоліки, повтори, застарілі норми тощо. Це процес зведення актів законодавства до єдності шляхом внутрішньої та зовнішньої обробки їх змісту³. Нормативне визначення систематизації законодавства вказує на те, що її результат є внутрішньо узгодженою системою, яка охоплюється цілісністю норм.

Як вірно зазначає В.Ф. Опришко, систематизацією господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків на ЧАЕС є приведення одного або декількох видів нормативно-правових актів в єдину систему шляхом їх обліку, інкорпорації, консолідації та кодифікації, на що вказують відомі фахівці в цій галузі правознавства⁴. Результатом систематизації, доводить автор, є єдина система нормативно-правових актів, яка здійснюється у вищевказаних формах. Таким чином, В.Ф. Опришко заклав методологічні засади дослідження механізму наближення господарського законодавства України до законодавства Євросоюзу.

Отже, систематизація господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС здійснюється шляхом внутрішньої та зовнішньої обробки з метою зведення його в систему, тобто, цілісність. Але, у кожній цілісності є

незмінні показники, спираючись на які, вона будується. Щодо системи, це елементи та зв'язки між ними.

Досліджуючи систематизацію господарського законодавства України, ми підтримуємо думку про те, що елементом системи є нормативний припис. В.М. Сирих, розглядаючи проблематику елементу системи законодавства, зазначала, що під нормативним приписом розуміється цілісне, логічно завершене і формально закріплене в тексті нормативного акта, владне веління правотворчого органу⁵. Нормативний припис є лише формою логічного веління правотворчого органу. Але для досягнення мети систематизації законодавства на міжнародно-правовому рівні цього не достатньо. В цьому аспекті зміст нормативного припису відіграє важливу роль, оскільки систематизація виходить за межі форми нормативно-правового акту, а незмінним показником, разом із формою, стає і зміст нормативних приписів законодавства Європейського Союзу. Зміст приписів законодавства Європейського Союзу повинен узгоджуватись із господарським законодавством України. Взаємне поєднання форми і змісту нормативних приписів покладено в основу систематизації на міжнародно-правовому рівні.

Нормативно-правова основа побудови відносин між Україною та Європейським Союзом закладена в Угоді про партнерство та співробітництво від 16 червня 1994 р. Відповідно до цієї угоди 4 жовтня 1994 р. Європейський Союз виробив Стратегію щодо України. 10–11 грудня 1999 р. на Гельсенському саміті ЄС було вироблено Спільну позицію ЄС щодо України, а також ухвалено низку рішень Ради ЄС на рівні двосторонніх відносин. За цих умов стала актуальною потреба в адаптації національного законодавства країн до загальноєвропейських стандартів⁶. Процес адаптації законодавства України розпочинається із затвердженням Указом Президента України від 11 червня 1998 р. №615/98 Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. Цілі євроінтеграції пізніше уточнено в Програмі інтеграції України до ЄС, яка ухвалена Указом Президента України від 14 вересня 2000 р. №1072/2000. Верховною Радою України: 21 листопада 2002 р. ухвалено «Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», 18 березня 2004 р. прийнято Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», що стало основою механізму адаптації господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до законодавства Європейського Союзу.

Адаптація законодавства (лат. *adaptation* – пристосування, від *adaptare* – пристосовувати, прилагоджувати) – форма правової гармонізації, сутність якої полягає в узгодженні та пристосуванні нормативно-правових актів національного законодавства до міжнародних, європейських або внутрішньодержавних правових стандартів⁷. Наведене визначення також акцентує увагу на тому, що метою адаптації є формування відповідної системи законодавства.

Адаптоване законодавство має складати систему, тобто, бути цілісним утворенням, яке поєднує в собі інтегровану єдність національного законодавства та законодавства Європейського Союзу. Цілісність як ознака адаптації законодавства до законодавства Європейського Союзу простежується і у нижченаведеному визначенні. Адаптація адміністративного законодавства України є планомірним процесом, що включає декілька послідовних етапів, на кожному з яких має досягатися певний ступінь відповідності законодавства України законодавству Європейського Союзу. Під час приведення законодавства України у відповідність до

норм і стандартів ЄС використовуються такі методи, як рецепція, імплементація, апроксимація, ратифікація⁸. Саме ступінь відповідності нормам і стандартам Європейського Союзу є показником досягнення цілісності адаптованого національного законодавства.

Розглянемо ще одне визначення адаптації, за яким адаптація норм права – це родове поняття, що включає видову різноманітність процесів зміни системи права, ключовим компонентом яких є активний і планомірний вплив на національну систему права (або її сегментів) з метою забезпечення належної міри функціональної та (або) структурної подібності національного правопорядку до вибраного політичним шляхом модельного аналога і, таким чином, надання керуваності процесу розвитку суспільства у прогнозованому напрямку⁹. Подібність національного правопорядку до вибраного модельного аналога є нічим іншим, як приведенням національного законодавства до єдиного узгодженого порядку регулювання суспільних відносин, тобто, до цілісності предмету нормативного регулювання. Модельним аналогом в нашому випадку є право Європейського Союзу.

Нами підтримується думка про те, що право Європейського Союзу – це не тільки комплекс договорів, а цілісна правова система, що володіє власною специфікою: 1) особливо щільним зв'язком з правом держав-членів ЄС; 2) входженням до складу правових систем держав; 3) зобов'язанням держави в інтересах досягнення цілей Євросоюзом обмежувати власні суверенні повноваження у сфері, яка віднесена ними до компетенції Союзу; 4) конституційне право не виключається із загального правила про пріоритет права Союзу у питаннях, що належать до його компетенції¹⁰. І процес адаптації господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС повинен, безумовно, відповідати сутності та змісту права Європейського Союзу.

Стосовно розмежування поняття «гармонізація» та «адаптація» зауважимо, що гармонізація передбачає спільні злагоджені дії усіх її учасників, а адаптація – це односторонній процес, тобто, країна, яка готується до вступу в ЄС, повинна привести своє законодавство у відповідність до норм та принципів права ЄС¹¹. Термін «адаптація» використовується стосовно держав-кандидатів на членство, потенційних держав-кандидатів та третіх країн і відображає процес приведення національного законодавства держав, що не є членами ЄС, у відповідність до законодавства ЄС¹². Розглядаючи термін «адаптація», О.О. Гайдулін вказував на його ознаки у порівнянні із терміном «вирівнювання». Автор прийшов до висновку, що «адаптація» адресується країнам із середньостроковою перспективою, яка, з огляду на можливі негативні наслідки економічної кризи, дуже легко може перетворитися у довгострокову. «Адаптація» зводиться до «просіювання» чинних нормативно-правових актів та законопроектів через «сито» відповідності переважно похідному законодавству ЄС¹³.

Не прагнучи розкрити проблематику сьогодення, що склалася навколо узгодженості термінів: «адаптація», «гармонізація», «зближення» і «уніфікація» та ін., нами береться за основу те, що адаптацію слід розглядати як процес приведення законодавства України у відповідність з нормами європейського права, що включає зближення, гармонізацію, і уніфікацію¹⁴. Широке розуміння терміну «адаптація» також підтверджується нормативним його визначенням. Абз. 2 розділу 2 Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 р. адаптація законодавства – процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*¹⁵.

Отже, адаптація господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до законодавства Європейського Союзу є взаємоузгодженим процесом приведення предмету регулювання суспільних відносин до єдиної системи шляхом узгодження та пристосування національного законодавства до міжнародних європейських або внутрішньодержавних правових стандартів. Адаптоване законодавство систематизовано, тобто має ознаки цілісності. У зв'язку із чим, адаптація як процес є формою систематизації господарського законодавства України. Елементом цієї системи є нормативний припис – цілісне, логічно завершене і формально закріплене в тексті нормативного акта, владне веління правотворчого органу, зміст якого має відповідати нормам законодавства Європейського Союзу.

На відміну від сталого розуміння систематизації, адаптація господарського законодавства України має свої особливості. Абз. 15 розділу IV Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу, схваленої Законом України від 21 листопада 2002 р., передбачено, що Загальнодержавна програма повинна запроваджуватися в рамках загального процесу планування, координації та контролю нормотворчої роботи в Україні на всіх її стадіях, а саме під час: планування нормотворчої роботи; підготовки проектів законодавчих актів України; проведення правової експертизи проектів законодавчих актів щодо їх відповідності вимогам чинного законодавства України; прийняття законодавчих актів України; впровадження та імплементація законодавства України¹⁶. Адаптація як форма систематизації має чіткий послідовний механізм на усіх стадіях нормотворчого процесу, в усіх сферах законодавства України та здійснюється поетапно.

У відповідності до п. 5.5. п. 5 розділу 1 Переліку актів законодавства України та *acquis* Європейського Союзу у пріоритетних сферах адаптації, додатку до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затверджено Законом України від 18 березня 2004 р. адаптації господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС щодо пільг митного регулювання, потребує Закон України «Про загальні засади подальшої експлуатації і зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення зруйнованого четвертого енергоблоку цієї АЕС на екологічно безпечну систему» від 11 грудня 1998 р.¹⁷ Внесення змін до Закону України «Про загальні засади подальшої експлуатації і зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення зруйнованого четвертого енергоблоку цієї АЕС на екологічно безпечну систему» від 11 грудня 1998 р. зумовлено тим, що згідно п. 10 ч. 1 ст. 282 Митного кодексу України від 13 березня 2012 р. зі змінами передбачено, що при ввезенні на митну територію України або вивезенні за її межі від оподаткування митом звільняються на період виконання робіт щодо підготовки до зняття і зняття енергоблоків Чорнобильської АЕС з експлуатації та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему – товари (сировина, матеріали, устаткування та обладнання), що надходять в Україну в рамках міжнародної технічної допомоги, яка надається на безоплатній та безповоротній основі для подальшої експлуатації, підготовки до зняття і зняття енергоблоків Чорнобильської АЕС з експлуатації, перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему та забезпечення соціального захисту персоналу Чорнобильської АЕС¹⁸. Адаптація митного регулювання є етапом запровадження основ митного союзу ЄС.

У відповідності до п. 3 розділу 3 Переліку актів законодавства України та *acquis* Європейського Союзу у пріоритетних сферах адаптації, додатку до Загаль-

нодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженого Законом України від 18 березня 2004 р., не вирішеним залишається питання адаптації умов, які застосовуються до імпорту сільськогосподарської продукції походженням із третіх країн, внаслідок нещасного випадку на Чорнобильській атомній станції¹⁹.

Згідно п. 2 розділу 11 Переліку актів законодавства України та асгвіс Європейського Союзу у пріоритетних сферах адаптації, додатку до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затвердженого Законом України від 18 березня 2004 р., адаптації господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС щодо охорони довкілля потребує Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27.02.1991 р. зі змінами²⁰. До такої галузі адаптації пропонується підійти комплексно, оскільки вона є складним процесом.

На підставі п. 5 розділу 13 Переліку актів законодавства України та асгвіс Європейського Союзу у пріоритетних сферах адаптації, додатку до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженого Законом України від 18 березня 2004 р. щодо ядерного законодавства, адаптації потребує Конвенція про допомогу в разі ядерної аварії чи радіаційної аварійної ситуації від 26 вересня 1986 р. (ратифікована Указом Президії Верховної Ради УРСР від 30 грудня 1986 р.)²¹.

Проблема адаптації як форми систематизації, на нашу думку, полягає у самому механізмі цього процесу. Здебільшого Європейський Союз чітко вказує на норму, що потрібно адаптувати, задає модельні норми, зазначає напрямки діяльності. Але, в силу неузгодженості правових систем, можуть виникнути і колізії, подолання яких є обов'язком України.

Адаптацію господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до законодавства Європейського Союзу необхідно починати з визначення мети прийняття нормативно-правового акту як Україною, так і Європейським Союзом, з'ясувати конструкцію норм, здійснити їх тлумачення. Отже, процес прийняття нового законодавства задля впровадження в життя пріоритетів європейської інтеграції повинен відбуватися не шляхом примітивного запозичення та копіювання правових конструкцій, принципів, термінології, інститутів, а на підставі їх адаптування (проходячи крізь процедури розуміння, пізнавальної діяльності й тлумачення) до національних особливостей правової системи України. А тому, аналіз структури нормативного припису як первинної складової адаптації, правильне розуміння його змісту, врахування особливостей формування, розвитку та функціонування національного законодавства повинні бути основою адаптації законодавства як форми систематизації. Оскільки саме систематизація в такому аспекті утворює цілісність, а не приведе до руйнації національного законодавства.

Адаптація господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до законодавства Європейського Союзу як форма систематизації є поетапним процесом нормотворчої діяльності усіх органів виконавчої влади як під час прийняття нових нормативних актів, так і під час внесення змін до діючих. У відповідності до ч. 10 п. 10 Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державних підприємств, установ та організацій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 ли-

стопада 2008 р. №1040, передбачено, що юридична служба органу виконавчої влади, відповідно до покладених на неї завдань, здійснює у межах своєї компетенції заходи адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу²². Нормативна функція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу юридичної служби органу виконавчої влади вказує на ще одну ознаку адаптації як форми систематизації – загальнообов'язковість.

Адаптація законодавства України – це перший етап тривалого процесу наближення національної системи права, включаючи також правову культуру, доктрину та судову й адміністративну практику, до системи права Європейського Союзу відповідно до критеріїв, що висуваються ЄС щодо держав, які мають намір приєднатися до нього. Виходячи саме з такого розуміння, процес адаптації має охоплювати як нормотворення, так і нормозастосування і бути обов'язковим для всіх органів державної влади та місцевого самоврядування²³.

Наступною ознакою адаптації є здійснення її на стадії нормозастосування, що охоплюється судовою так і адміністративною практикою. Судову практику використовують при тлумаченні права Європейського Союзу, а адміністративна практика є безпосереднім процесом приведення нормативно-правових актів України у відповідність до правової системи Європейського Союзу.

Таким чином, адаптацію господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до законодавства Європейського Союзу необхідно розглядати у широкому розумінні як процес приведення національного законодавства у відповідність з нормами європейського права, що включає зближення, гармонізацію, і уніфікацію та ін.

Адаптація господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до законодавства Європейського Союзу є взаємним процесом приведення предмету регулювання суспільних відносин до єдиної системи шляхом узгодження та пристосування національного законодавства до міжнародних європейських або внутрішньодержавних правових стандартів.

За системною ознакою цілісності, адаптація є формою систематизації господарського законодавства України. Елементом цієї системи є нормативний припис – цільне, логічно завершене і формально закріплене в тексті нормативного акта владне веління правотворчого органу, зміст якого має відповідати законодавству Європейського Союзу.

Адаптації як формі систематизації притаманні наступні ознаки: загальнообов'язковість; нормативна визначеність; наявність чіткого та послідовного механізму здійснення; відбувається на усіх стадіях нормотворчого процесу та нормозастосуванні; охоплює усі сфери законодавства України; здійснюється поетапно.

Адаптації господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до законодавства Європейського Союзу потребують: Конвенція про допомогу в разі ядерної аварії чи радіаційної аварійної ситуації від 26 вересня 1986 р.; Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27.02.1991 р. зі змінами; Закон України «Про загальні засади подальшої експлуатації і зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення зруйнованого четвертого енергоблока цієї АЕС на екологічно безпечну систему» від 11 грудня 1998 р. та ін.

Під час реалізації механізму адаптації господарського законодавства у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до законодавства Європейського Союзу як

форми систематизації необхідно: визначити мету прийняття нормативно-правового акту, як Україною, так і Європейським Союзом; з'ясувати конструкцію норм національного законодавства та законодавства Європейського Союзу, здійснити їх тлумачення; провести взаємний аналіз структур нормативних приписів, та правильно зрозуміти їх зміст, враховуючи особливості формування, розвитку та функціонування національного законодавства та законодавства Європейського Союзу. Систематизація за таких умов в перспективі утворить нормативну цілісність, а не приведе до руйнації національного законодавства.

Щодо перспектив на майбутнє, то необхідно зауважити, що на сьогодні відбувається підготовка Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони. Ч. 3 ст. 342 глава 1 розділ 5 проекту Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, передбачається співробітництво на вирішення проблем, що виникли внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС²⁴. Практичні рекомендації щодо адаптації господарського законодавства України у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС до законодавства Європейського Союзу як окремої форми систематизації можуть бути використані в рамках відпрацювання вищенаведеного проекту угоди.

1. Хропанюк В.Н. Теория государства и права: учебник для высших учебных заведений / Хропанюк В.Н. / под ред. В.Г. Стрекозова – М.: Интерстиль, Омега-Л, 2008. – С. 245. **2. Кулько І.І.** Еволюція правових засад адаптації законодавства України до законодавства ЄС / І.І. Кулько // Наше право. – 2011. – № 4, ч. 2. – С. 172. **3. Положення** про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України, затверджено наказом Міністерства юстиції України від 15.04.2004 №31/5 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v31-5323-04> **4. Опришко В.Ф.** Подолання наслідків Чорнобильської катастрофи: проблеми систематизації законодавства / В.Ф. Опришко // Голос України. – 2011. – 7 квітня (№ 63). – С. 4. **5. Сырых В.М.** Теория государства и права. – М., 2002. – С. 126. **6. Гайдулін О.О.** Зближення контрактного права європейських країн: монографія / Гайдулін О.О. – К.: Видавець Позднішев, 2009. – С. 252. **7. Великий** енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2007. – С. 15-16. **8. Рудой К.М.** Адаптація адміністративного законодавства України у сфері охорони особистих прав громадян до норм Європейського Союзу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / К.М. Рудой – Х.: Нац. ун-т внутр. справ України, 2004. – С. 15-16. **9. Семенова Н.** Апроксимація права в контексті угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Союзом: теоретичне осмислення / Н. Семенова // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – Одес : Юрид. л-ра, 2002. – Вип. 15. – С. 369. **10. Лукашук І.І.** Взаємодія міжнародного і внутрігосударственного права в условиях глобализации / І.І. Лукашук // Журнал российского права. – 2002. – № 3. – С. 121. **11. Мозіль З.М.** Правове регулювання міжнародної торгівлі в рамках Європейського Союзу: дис. ... канд. юрид. наук / Мозіль З.М. – Львів, 2004. – С. 175. **12. Крулько І.І.** Механізм адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу (досвід країн центральної і східної Європи): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / І.І. Крулько – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2013. – С. 14. **13. Гайдулін О.О.** Цит. праця. – С. 256-257. **14. Турченко О.Г.** Правове регулювання державних закупівель товарів, робіт та послуг Європейського Союзу (зближення законодавства України з правом ЄС): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О.Г. Турченко – К.: Інс-т законодавства Верховної Ради України, 2008. – С. 14. **15. Загальнодержавна** програма адаптації законодавства України до законодавства

Європейського Союзу, затверджено Законом України від 18 березня 2004 року // ВВР України. – 2004. – № 29. – Ст. 367. **16.** *Концепція* Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу, схвалено Законом України від 21 листопада 2002 року // ВВР України. – 2003. – № 3. – Ст. 12. **17.** *Перелік* актів законодавства України та асгвіс Європейського Союзу у пріоритетних сферах адаптації, Додаток до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затверджено Законом України від 18 березня 2004 року // ВВР України. – 2004. – №29. – Ст. 367. **18.** *Митний кодекс* України від 13 березня 2012 року зі змінами // ВВР України. – 2012. – № 46-47, № 48. – Ст. 1858, Ст. 552. **19.** *Перелік* актів законодавства України та асгвіс Європейського Союзу у пріоритетних сферах адаптації, Додаток до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затверджено Законом України від 18 березня 2004 року // ВВР України. – 2004. – №29. – Ст. 367. **20.** Там само. **21.** Там само. **22.** *Загальне* положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державних підприємств, установ та організацій, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. №1040 // Урядовий кур'єр. – 2008. – 18 грудня. **23.** *Ярема В.І.* Правові засади процесу адаптації українського законодавства до стандартів Європейського Союзу / В.І. Ярема // Інституційні та нормотворчі аспекти адаптації національних законодавств до норм та стандартів ЄС. – Ужгород: Поліграф-центр «Ліра», 2009. – С. 13. **24.** *Угода* про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>